

การวิจัยศึกษาตนเอง: กลยุทธ์ทางเลือกในการพัฒนาวิชาชีพครูของครู

Self-Study Research: An Alternative Professional Development Strategy for Teacher Educators

ชาตรี ฝ้ายคำตา¹
Chatree Faikhamta

บทคัดย่อ

การวิจัยศึกษาตนเองเป็นระเบียบวิธีวิจัยใหม่ในวงการศึกษทั้งในไทยและต่างประเทศ และมีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาวิชาชีพ “ครูของครู” ในสถาบันผลิตครู โดยการวิจัยศึกษาตนเองยังถือว่าเป็นกลยุทธ์หนึ่งของการพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อให้ครูเป็นผู้ที่มีความคิดไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณผ่านการใช้กระบวนการสืบเสาะเพื่อศึกษาเกี่ยวกับตนเองในเรื่องความเชื่อ ทศนคติ และการปฏิบัติการสอน ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดความเข้าใจตนเองและการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น ผลการพัฒนาดังกล่าวจะส่งผลไปยังนิสิตนักศึกษาครูและระบบการผลิตครูต่อไป บทความนี้จึงมีเป้าหมายเพื่ออธิบายความหมาย ลักษณะ และระเบียบวิธีวิจัยของการวิจัยศึกษาตนเอง ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ “ครูของครู” เข้าใจและสามารถใช้ในการออกแบบการวิจัยศึกษาตนเองในบริบทการปฏิบัติงานของตนต่อไป

คำสำคัญ: การวิจัยศึกษาตนเอง, ครูของครู, การพัฒนาวิชาชีพครู

Abstract

Self-study is a new research methodology in education communities both in Thailand and overseas. It plays a crucial role in developing teacher educators' profession. Self-study research is also used as a professional development strategy in order to enhance teacher educators' critically reflective thinking. This strategy also helps teacher educators inquire about, and reflect on, their own beliefs, attitudes and practices in order to better understand and develop themselves. This understanding and development of themselves would result in the development of pre-service teachers and teacher education. This article therefore aims at explaining the meanings and attributes of self-study research as well as its methodology. This article intends teacher educators to gain some ideas in designing self-study research in their own teaching contexts.

Keywords: self-study research, teacher educator, teacher professional development

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทนำ

การพัฒนาวิชาชีพครูถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู จากการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาได้มีการเรียกร้องและดำเนินนโยบายมากมายในการพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งการพัฒนาส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่การพัฒนาวิชาชีพ “ครูของครู” ในระดับอุดมศึกษานั้นยังไม่ได้ได้รับความสนใจมากนัก คำว่า “ครูของครู” หรือที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า teacher educator คืออาจารย์ผู้ทำหน้าที่สอนนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันการผลิตครู ซึ่งเป็นบุคคลที่สำคัญและมีส่วนช่วยขับเคลื่อนให้การผลิตครูและการศึกษาของประเทศไทยประสบความสำเร็จ หน้าที่หลักของ “ครูของครู” คือการสอน การวิจัย และบริการวิชาการ “ครูของครู” ถือว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เข้าใจหลักการและทฤษฎีทางการศึกษาและได้รับการยอมรับนับถือจากสังคมและบุคคลากรทางการศึกษา รวมทั้งเป็นผู้ชี้นำสังคม ซึ่งหน้าที่หลักเหล่านั้นคือการสอนผู้อื่น การประเมินผู้อื่น และการวิจัยบุคคลหรือองค์กรอื่น แต่ปัจจุบันสิ่งที่ยังขาดหายไปก็คือการมองย้อนกลับมาถึงการประเมินหรือการวิจัยเกี่ยวกับตนเอง (Zeichner, 2007) ยกตัวอย่างเช่น “ครูของครู” บางท่านอาจทำหน้าที่อาจารย์นิเทศน์ให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพทั้งในเรื่องการให้คำปรึกษาเรื่องการสอนและการทำวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียน แต่ “ครูของครู” เหล่านี้ยังไม่เคยมีโอกาสหรือประสบการณ์ในการทำวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาตนเองหรือการสอนของตนเลย ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่น่าเศร้าและเป็นวิกฤติมาก โดยเฉพาะ “ครูของครู” ที่เป็นอาจารย์ใหม่ เพิ่งได้รับการบรรจุเข้าทำงานและทำหน้าที่เป็น “ครูของครู” ซึ่งโดยส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีความมุ่งมั่นในการทำงานและมีความรู้ในเรื่องแนวคิด หลักการ และทฤษฎีในศาสตร์ของตนอย่างมาก แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่า “ครูของครู” เหล่านี้ยังขาดประสบการณ์การสอนและการปฏิบัติงานในสภาพจริงได้ หากเปรียบเทียบกับนิสิตฝึกสอน อาจารย์ใหม่ เหล่านี้เผชิญอุปสรรคปัญหามากมายไม่ต่างกับนิสิตฝึกสอน เช่น บางครั้งไม่สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การ

ปฏิบัติจริง ไม่เข้าใจบทบาทของตนในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

นักการศึกษาคนหนึ่ง (LaBoskey, 2009; Hamilton and Pinnegar, 2009) จึงเรียกร้องให้มีการพัฒนาวิชาชีพ “ครูของครู” โดยใช้การทำวิจัยเพื่อพัฒนาตนเองมาเป็นกลยุทธ์ และเรียกว่าการวิจัยนั้นว่า “การวิจัยศึกษาตนเอง” หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Self-study research” เมื่อก้าวถึงการวิจัยศึกษาตนเองหลายคนอาจสงสัยว่าคืออะไร และมีคำถามอื่นๆ ตามมาว่า “การวิจัยศึกษาตนเอง” เป็นระเบียบวิธีวิจัยหรือไม่ “การวิจัยศึกษาตนเอง” เหมือนกับ “การศึกษาด้วยตนเอง” หรือไม่ ทั้งนี้การวิจัยดังกล่าวถือว่าเป็นสิ่งใหม่ในวงการการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งในวงการการศึกษาของต่างประเทศนั้นการวิจัยศึกษาตนเองเพิ่งเกิดขึ้นได้ประมาณ 10 กว่าปีที่แล้ว ดังนั้นเพื่อให้เกิดผู้อ่านเข้าใจแนวคิดและทฤษฎีของการวิจัยศึกษาตนเองและสามารถนำวิธีดังกล่าวไปใช้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ “ครูของครู” ผู้เขียนจึงขอเสนอความหมาย ความสำคัญ และระเบียบวิธีวิจัย รวมทั้งตัวอย่างของการวิจัยดังกล่าว ดังต่อไปนี้

การวิจัยศึกษาตนเอง คืออะไร

การวิจัยศึกษาตนเองเริ่มต้นขึ้นในปี 1996 จากกลุ่มนักวิจัยที่ต้องการพัฒนาการสอนและการผลิตครูรวมตัวกันเป็นกลุ่มที่มีความสนใจพิเศษร่วมกัน (Special Interest Group, SIG) ในการประชุมของสมาคมการวิจัยทางการศึกษาสหรัฐอเมริกา (American Educational Research Association, AERA) และใช้ชื่อว่า The Self-study of Teaching and Teacher Education Practices (S-STEP) โดยกลุ่มดังกล่าวได้ร่วมกันศึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิจัยศึกษาตนเอง โดยได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการวิจัยดังกล่าวหลายเล่ม เช่น *Improving Teacher Education Practices Through Self-Study* (Loughran and Russell (2002), *International Handbook of Teaching and Teacher Education Practices* (Loughran, Hamilton, LaBoskey and Russell (2004), *Self-Study of Practice as a Genre of Qualitative Research: Theory, Methodology, and Practice* (Pinnegar and Hamilton, 2009) และ *Self-*

Study Research Methodologies for Teacher Educators (Lassonde, Galman and Kosnik, 2009) นอกจากนี้ยังมี การจัดพิมพ์วารสารชื่อ *Studying Teacher Education: A Journal of Self-Study of Teacher Education Practices* สำหรับให้นักวิจัยที่สนใจการวิจัยศึกษาตนเองได้เผยแพร่ผลงานวิจัยและตีพิมพ์ลงในวารสารดังกล่าว

ระเบียบวิธีวิจัยของการวิจัยศึกษาตนเองได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาความเชื่อที่หลากหลาย แต่โดยพื้นฐานแล้วความเชื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อระเบียบวิธีวิจัยนี้คือความเชื่อของกลุ่มอัตถิภาวะนิยม (Existentialism) โดยความเชื่อตามกลุ่มนี้เราไปสู่การเน้นให้ศึกษาว่าเราเป็นใครในฐานะ “ครูของเรา” เน้นการตัดสินใจและการกระทำของเราที่ทำให้เราเป็น “ครูของเรา” การยอมรับหน้าที่ของการเป็นครูจากความเชื่อนี้นำไปสู่การศึกษาตนเอง ซึ่งเป้าหมายสูงสุดก็คือเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเป็นตัวเราในทางที่ดีขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย เช่น สังคม วัฒนธรรม ค่านิยม จรรยาบรรณ คุณธรรมธรรมและจริยธรรม ซึ่งตัวเราเองไม่สามารถแยกออกจากสังคมได้ ในทางตรงข้าม เราเรียนรู้ตัวของเราเองจากการสร้างความหมายและปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสังคมภายนอก ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเชิงสังคม (Social constructivism) (Samaras and Freese, 2009; ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2552) เมื่อเป้าหมายของเราคือความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ตัวเองเป็นอยู่ ดังนั้นคำถามที่ตามมาก็คือ “เรารู้ได้อย่างไรว่าตัวเราได้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เป็นอยู่” “เราจะยืนยันกับผู้อื่นอย่างไรว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว” การตอบคำถามดังกล่าวอาจไม่สามารถตอบได้หากใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (natural science) ตามความเชื่อของกลุ่มปฏิฐานนิยม (Positivists) เพราะเนื่องจากระเบียบวิธีวิจัยนี้เชื่อว่าความจริงที่มีอยู่เป็นความจริงเดียวที่มีอยู่ในโลกนี้แล้ว และความจริงดังกล่าวแยกออกจากกันออกเป็นตัวแปรต่างๆ ทำให้การศึกษาตัวแปรเหล่านั้นย่อมทำได้โดยอิสระ ตัวแปรและกระบวนการสามารถแยกกันศึกษา

อย่างอิสระ ดังนั้นผู้วิจัยที่มีความเชื่อในกลุ่มปฏิฐานนิยมส่วนใหญ่แล้วจึงมักจะสนใจหรือถามคำถามเกี่ยวกับผลของตัวแปรต้นต่อตัวแปรตาม และมักสนใจศึกษาผู้อื่นหรือบุคคลที่สามมากกว่า (third-order research) ซึ่งหากใช้ระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวก็ จะไม่สามารถหาคำตอบและนำไปสู่เป้าหมายของคำถามดังกล่าวข้างต้น

ระเบียบวิธีวิจัยของการวิจัยศึกษาตนเองมีลักษณะบางส่วนร่วมกันกับระเบียบวิธีวิจัยของกลุ่มตีความ (interpretivist) หรือวิธีวิจัยอื่นในกลุ่มการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การวิจัยชาติพันธุ์วรรณา (ethnographical research) การวิจัยปรากฏการณ์นิยม (phenomenological research) การวิจัยครู (teacher research) การสืบเสาะของครู (teacher inquiry) การสืบเสาะเชิงสะท้อนความคิด (reflective inquiry) การวิจัยปฏิบัติการ (action research) หรือการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (classroom action research) เป็นต้น ซึ่งมองว่าความจริงในโลกนี้สามารถเข้าใจได้โดยการตีความและสร้างขึ้นจากความคิดภายในของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นผู้สร้างความหมายของสิ่งต่างๆ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งถือว่าเป็นมุมมองจากคนใน (emic) เป้าหมายของงานวิจัยของกลุ่มตีความนี้คือมุ่งที่จะทำความเข้าใจในการสร้างความหมายของมนุษย์ที่ถูกสร้างขึ้นว่าเป็นอย่างไร และมนุษย์ทำความเข้าใจกับโลกและประสบการณ์ของตนอย่างไรบ้าง การวิจัยของกลุ่มดังกล่าวจะทำการศึกษาเพียงตัวแปรเพียงตัวแปรเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้เข้าใจปรากฏการณ์หรือความหมายที่มนุษย์สร้างขึ้น เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์ในสังคมนั้นมีความซับซ้อนและไม่สามารถที่จะควบคุมได้อย่างสมบูรณ์เหมือนกับสิ่งของหรือสารเคมีในการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นจึงได้ทำศึกษาให้ครอบคลุมทั้งหมดเพื่อให้ได้มุมมองรอบด้าน (Holistic view) คำถามของการวิจัยในกลุ่มนี้จะแตกต่างจากกลุ่มปฏิฐานนิยม โดยจะถามว่า “อย่างไร” เช่น นักเรียนเรียนรู้วิทยาศาสตร์อย่างไร ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยจะไม่ทำการจัดกระทำกับตัวแปร แต่จะศึกษาในสภาพจริง เพราะมองว่าใน

สภาพจริงนั้นสถานการณ์ต่างๆ สามารถเปลี่ยนแปลงได้

แม้ว่าการวิจัยศึกษาตนเองจะมีระเบียบวิธีวิจัยคล้ายกับการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่สิ่งที่การวิจัยศึกษาตนเองแตกต่างจากการวิจัยเชิงคุณภาพโดยทั่วไปก็คือผู้วิจัย (the researcher) และผู้ถูกวิจัย (the researched) เป็นคนเดียวกัน และคำถามการวิจัยโดยทั่วไปจะเริ่มด้วยการถามว่า ฉันจะสามารถปรับปรุงการปฏิบัติของฉันได้อย่างไร การวิจัยนี้มีจุดเน้นที่ผู้วิจัยศึกษาบทบาทของตนเองภายในบริบทของการปฏิบัติและเน้นการศึกษาเกี่ยวกับ “ตัวฉัน” เป็นหลัก ดังนั้น คำว่า self หรือ ตนเอง ในความหมายของการวิจัยศึกษาตนเองจึงมีลักษณะเป็นกรรมไม่ใช่ประธาน เพราะตนเองถูกศึกษา นั่นจึงทำให้ความหมายของการศึกษาตนเอง แตกต่างกับคำว่า การศึกษาด้วยตนเอง (self-study) ที่เรารู้จักกันโดยทั่วไป เพราะการศึกษาด้วยตนเองนั้นหมายถึงวิธีการเรียนรู้ของบุคคลที่กระทำหรือปฏิบัติด้วยตนเอง ส่วนการวิจัยศึกษาตนเอง หมายถึง การสืบเสาะหาความรู้เกี่ยวกับตนเอง เช่น บทบาท ความเชื่อ ทักษะ ค่านิยม และการปฏิบัติของตนเอง ทั้งนี้การสืบเสาะดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อจะให้ได้องค์ความรู้เกิดขึ้นแล้วนำไปสู่การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตนเอง LaBoskey (2004) เสนอว่าลักษณะของการวิจัยศึกษาตนเองที่ถือว่าสำคัญมากก็คือการวิจัยที่เน้นที่ตนเองและเริ่มที่ตนเอง โดยกระบวนการสืบเสาะดังกล่าวเป็นการพยายามศึกษาช่องว่างระหว่างสิ่งที่ตนเองเป็นอยู่ (who you are) กับสิ่งที่ตนเองอยากเป็น (what you want to be) ในบริบทของการปฏิบัติของตนเอง รวมทั้งศึกษาปฏิสัมพันธ์ตนเองและผู้อื่นที่เกี่ยวข้องในบริบทของการปฏิบัติ โดยการสืบเสาะนั้นจะต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีการสะท้อนความคิด และมีปฏิสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบริบทของการปฏิบัติของตน

ลักษณะสำคัญของการวิจัยศึกษาตนเอง” มีดังต่อไปนี้

1. การวิจัยศึกษาตนเองเป็นการวิจัยของผู้ปฏิบัติ (practical inquiry) ซึ่งหมายถึงผู้วิจัยเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ (practitioner) โดยผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัยคือ

คนคนเดียวกัน ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยทั่วไป (formal research) ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษาผู้อื่น แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการวิจัยทั้งสองมีวิธีการที่ต่างกัน แต่ก็มีความสำคัญและมีบทบาทในการพัฒนาและผลิตครูได้เช่นกัน

2. การวิจัยศึกษาตนเองมีเป้าหมายเพื่อสืบเสาะหาความรู้เกี่ยวกับตนเอง เพื่อนำความรู้ดังกล่าวมาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาตนเองและวิชาชีพของตน ทั้งนี้การวิจัยศึกษาตนเองถือว่าเป็นระเบียบวิธีวิจัย (methodology) ที่ต้องใช้วิธีวิจัยที่หลากหลายเพื่อค้นหาความจริงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นอยู่กับสิ่งที่ต้องการอยากจะเป็น

3. การวิจัยศึกษาตนเองเป็นเครื่องมือในการสะท้อนความคิดของผู้ปฏิบัติ (Schön, 1983) เครื่องมือที่สามารถช่วยให้เกิดการพัฒนาการคิดไตร่ตรองก็คือการทำวิจัยศึกษาตนเอง เพราะการวิจัยศึกษาตนเองถือว่าเป็นการสะท้อนความคิดอย่างเป็นระบบและรอบคอบ (Dinkelman, 2003) ทั้งนี้เป้าหมายหนึ่งที่สำคัญของการผลิตครูคือต้องการให้ครูมีความคิดไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณ (Critically reflective thinking) เพราะการคิดไตร่ตรองของผู้ปฏิบัติจะทำให้ผู้ปฏิบัติเองมีความเข้าใจว่าความเชื่อและความรู้ความเข้าใจของตนเป็นอย่างไรบ้าง ทำให้ทราบเกี่ยวกับปัญหาการสอนและสถานการณ์หรือบริบทในการสอนของตนมากขึ้น ดังนั้นในฐานะที่เป็น “ครูของครู” ที่มีหน้าที่หลักคือการสอนนิสิตนักศึกษาครู ก็ต้องมีความคิดไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณนั้นด้วยเช่นกัน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนิสิตครู เพราะการเป็นตัวอย่างที่ดีมีความหมายและเกิดผลต่อการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาครูมากกว่าแค่การบอก (Laughran, 2007) ถ้าเราต้องการให้นิสิตนักศึกษาครูเป็นผู้มีความคิดไตร่ตรองอย่างพินิจพิจารณา ตัวเราเองก็ต้องเป็นผู้ที่มีความคิดไตร่ตรองและปฏิบัติให้นิสิตนักศึกษาครูได้เห็นอย่างชัดเจน

4. การวิจัยศึกษาตนเองจำเป็นต้องมีกัลยาณมิตร (critical friends) เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย แม้ว่าการวิจัยศึกษาตนเองจะเน้นและเริ่มต้นจากตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม ความเชื่อและการปฏิบัติของผู้วิจัยนั้นย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคม วัฒนธรรม

และปัจจัยอื่นๆ รอบข้าง เพราะในการปฏิบัติการทำงานนั้นเราคงไม่ปฏิบัติงานลำพังเพียงคนเดียว ดังนั้นการทำความเข้าใจตนเองให้ลึกซึ้งจึงเกี่ยวข้องกับผู้อื่นด้วย ยกตัวอย่างเช่น เมื่อใดที่เราต้องการจะทำความเข้าใจการปฏิบัติของตนเองให้ลึกซึ้งมากขึ้น เรามักจะให้ผู้อื่นมาช่วยยืนยันการกระทำของเรา โดยบุคคลเหล่านั้นจะสามารถบอกเราได้ว่าตัวเราเองเป็นอย่างไร เช่น เรามักจะถามนิสิตนักศึกษาให้อธิบายสิ่งที่เขาเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนแนวคิดหรือความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติของเรา ทำให้เราทราบว่ามีสิ่งที่เราอธิบายหรือสอนนั้นทำให้นิสิตนักศึกษาเข้าใจมากน้อยเพียงใด เป็นต้น ดังนั้นเมื่อทำวิจัยเราจึงจำเป็นต้องมีกัลยาณมิตรหรือเพื่อนร่วมงานเพื่อให้เขาเหล่านั้นถามคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของเรา การตีความ การวิเคราะห์ และการสรุปผลการวิจัยของเรา

การออกแบบการวิจัยศึกษาตนเองควรทำอย่างไร

การวิจัยศึกษาตนเองเป็นระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) ที่ต้องใช้วิธีวิจัยที่หลากหลายเพื่อค้นหาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นอยู่และสิ่งที่อยากเป็น ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะนำทั้งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลของวิธีวิจัยเชิงคุณภาพมาปรับใช้ โดยผู้วิจัยจะไม่เก็บข้อมูลเพียงความมุ่มมองหรือลักษณะเดียวของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น แต่จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายมุมมองเพื่อให้ได้ภาพและมุมมองที่สมบูรณ์ จากแหล่งข้อมูลหลายแหล่งหรือใช้วิธีการที่หลากหลายแล้วนำมาเปรียบเทียบความสอดคล้องเพื่อให้แน่ชัดว่าหลักฐานที่ได้มานั้นถูกต้อง ครบคลุม เชื่อถือได้ และให้มุมมองที่ลึกและกว้าง เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ ผู้วิจัยเองที่เป็นผู้เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยเองจะสามารถเก็บรวบรวม ประเมิน และตีความและให้ความหมายของความจริงได้อย่างลึกซึ้ง และนอกจากนี้การใช้ตัวผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือนี้ทำให้สามารถผู้วิจัยเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่แท้จริงได้ มีปฏิสัมพันธ์และเข้าใจบริบทที่ศึกษาอย่างลึกซึ้งและครอบคลุม ในการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยอาศัยกระบวนการอุปนัย โดยเกิดจากนำข้อมูลที่มี

อยู่มีความสร้างความหมาย หรือจัดกลุ่ม เพื่อให้ได้แนวคิด ทฤษฎี หรือความคิดในการอธิบายปรากฏการณ์ มากกว่าการที่จะมุ่งวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานหรือทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว แต่สิ่งที่สำคัญมากสำหรับการวิจัยศึกษาตนเองคือ ความเชื่อถือของการวิจัย ดังนั้นทุกขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยมีความชัดเจน มองเห็นภาพชัดเจน โปร่งใส และนำเสนอกระบวนการแปลงข้อมูลมายังข้อค้นพบคำถามที่ตามมาก็คือ เราจะเลือกวิธีเก็บข้อมูลอย่างไร เราจะทราบได้อย่างไรว่าวิธีดังกล่าวใช้ได้หรือไม่ อะไรที่จะเป็นตัวบอกว่างานวิจัยของเราเป็นงานวิจัยที่ดี เราจะวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร จะทราบได้อย่างไรว่าการวิเคราะห์ข้อมูลถูกต้องแล้ว Pinnegar and Hamilton (2009) เสนอว่าการออกแบบการวิจัยศึกษาตนเอง ตามขั้นตอนต่อไปนี้ 1) เริ่มต้นจากการใช้สิ่งที่นักวิจัยรู้เข้าใจอยู่แล้ว 2) ตั้งคำถามว่าจะปฏิบัติและใช้วิธีและเครื่องมือการวิจัยอย่างเคร่งครัด 3) เชื่อมโยงทฤษฎีและผลการวิจัยที่ผ่านมาจากงานวิจัยทางการศึกษาหรือสังคมศาสตร์กับงานวิจัยของตนเอง 4) ใช้ทฤษฎีและผลการวิจัยดังกล่าวเพื่อออกแบบดำเนินการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูล 5) ปรัชญาและร่วมมือกับงานวิจัยที่มีประสบการณ์ท่านอื่น

โดยในกระบวนการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ควรตอบคำถามต่อไปนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

- **ฉันจะเก็บข้อมูลอย่างไร** ให้พิจารณาว่าข้อมูลใดที่เราสามารถเก็บได้ง่ายและสะดวกเพื่อที่จะสามารถเป็นหลักฐานในการตอบคำถามวิจัยได้
- **ฉันจะเก็บข้อมูลเมื่อไหร่** ต้องดูความเหมาะสมว่าเวลาใดจะทำให้ข้อมูลที่ได้นั้นน้อยแค่ไหน เราอาจเก็บข้อมูลของตนเองหลังจากการสอนเลย หรือเขียนบันทึกทุกวัน ก็ได้
- **หลักฐานใดที่สามารถสะท้อนถึงการปฏิบัติของฉันได้** การสะท้อนความคิดไม่ใช่แค่การสะท้อนอย่างง่ายที่เกิดจากความจำ แต่วิธีที่ใช้คือการสัมภาษณ์ อนุทิน การสังเกต การสัมภาษณ์กลุ่มกรณีศึกษา การบันทึกเทป ซึ่งบางคนอาจคิดว่าการวิจัยศึกษาตนเอง สามารถทำได้โดยเก็บข้อมูลจาก

การสะท้อนความคิดหลังจากการสอนในช่วงสุดท้ายของภาคการศึกษา แต่จริงๆ แล้วไม่ใช่ เพราะการทำเช่นนั้นถือว่าไม่ใช่การวิจัยศึกษาตนเอง นักวิจัยจะไม่สามารถอ้างได้ว่าเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตนเองได้เลย หากเขาไม่ได้ติดตามหรือศึกษากระบวนการเรียนรู้ของเขา การสะท้อนความคิดต้องเกิดขึ้นในขณะที่มีสถานการณ์ร่วมด้วย

- **หลักฐานใดที่ควรจะได้รวบรวมเพื่อสะท้อนถึงการปฏิบัติของตน** ควรมุ่งไปที่ข้อมูลว่าตอบคำถามวิจัยหรือไม่ และควรมีเพื่อนร่วมงานที่เราทำงานด้วยร่วมเข้าวิพากษ์ข้อมูลด้วย จะทำให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งในงานวิจัยของตนมากขึ้น เช่น ทำให้เราพิจารณาคำถามวิจัย วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล การพัฒนาความเข้าใจให้มากขึ้นในการวิจัย

- **อะไรที่ควรพิจารณาว่าเป็นหลักฐาน**

- 1) การสัมภาษณ์ ในการวิจัยศึกษาตนเองนั้น นักวิจัยจะสัมภาษณ์ตนเองอย่างไร คำตอบก็คือสามารถทำได้โดยการเขียนคำถามและคำตอบในรูปแบบของอนุทิน หรือการบันทึกเทปก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนักวิจัยเอง ไม่ว่าจะใช้รูปแบบใด นักวิจัยต้องระมัดระวังและตระหนักความน่าเชื่อถือของการสัมภาษณ์ให้มากที่สุด

- 2) การสังเกต ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นได้จากการบันทึกวิดีโอหรือบันทึกเสียง นักวิจัยอาจทำการสังเกตนิสิตนักศึกษาครูที่เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยด้วย ซึ่งการสังเกตดังกล่าวก็ใช้วิธีเช่นเดียวกับการสังเกตในการวิจัยเชิงคุณภาพทั่วไป แต่ที่สำคัญในการวิจัยศึกษาตนเองนี่ก็คือการสังเกตต้องย้อนกลับมาเชื่อมโยงกับการปฏิบัติของนักวิจัยเอง

- 3) บันทึกภาคสนาม เป็นการบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามเวลา เป็นการจดสรุปคร่าวๆ ว่าเกิดอะไรขึ้น นักวิจัยอาจสร้างรหัสขึ้นขณะบันทึกก็ได้ และเมื่อสิ้นสุดเหตุการณ์ นักวิจัยสามารถเขียนรายละเอียดให้มากขึ้นเพื่ออธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น สิ่งที่บันทึกอาจเป็นประสบการณ์ แนวคิด ความสำเร็จ สิ่งที่ผิดพลาด ปัญหาที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์นั้น โดยทั่วไปแล้วบันทึกภาคสนามจะแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนแรกจะบรรยายสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสังเกตที่ยังไม่ลงความคิดเห็นของผู้วิจัย แต่ในส่วนหลังเป็นการลง

ความเห็นหรือการตีความหมายข้อมูลของผู้วิจัยที่แสดงถึงความรู้สึก ความคิด ความประทับใจหรือความผิดหวังที่เกิดขึ้น

- 4) อนุทิน แตกต่างจากบันทึกภาคสนาม เนื่องจากบันทึกภาคสนามเน้นการบันทึกเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น แม้ว่าบันทึกภาคสนามจะมีส่วนหนึ่งที่เป็น การสะท้อนความคิดของนักวิจัย แต่ก็ยังไม่เหมือนกับอนุทิน เนื่องจากอนุทินเป็นการแสดงความ เป็นอิสระทางความรู้สึก ความคิด การตีความหมาย และการตัดสินใจ การประเมินค่ามากกว่า อนุทินเป็นที่ที่ให้ผู้วิจัยได้แสดงความรู้สึกและมุมมองส่วนตัวของ ผู้วิจัยเอง ในการวิจัยศึกษาตนเอง ควรอธิบาย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะที่สอนและสะท้อนเกี่ยวกับการสอนของตนเอง

- 5) การสัมภาษณ์กลุ่ม เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคนประมาณ 7 - 10 คน ซึ่งอาจไม่รู้จักรักกันแต่มีลักษณะบางอย่างคล้ายกันและสัมพันธ์กับประเด็นที่จะสัมภาษณ์ สิ่งสำคัญก็คือผู้วิจัยต้องถามคำถามแล้ว กระตุ้นให้เกิดการอภิปรายและแสดงความคิดเห็นและ มุมมองของกลุ่มมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ วิธีนี้พบไม่บ่อย ในการวิจัยศึกษาตนเอง ในกรณีที่มีการใช้วิธีนี้จะเป็น การสัมภาษณ์กลุ่มของเพื่อนร่วมงาน นิสิตนักศึกษา หรือกับผู้อื่นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย

- 6) กรณีศึกษา เป็นการบรรยายปัญหาของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและผลที่เกิดขึ้น โดยกรณีศึกษา จะเป็นระบบที่มีกรอบจำกัดเฉพาะ มีขอบเขตและ เป้าหมายที่เฉพาะ ในการวิจัยศึกษาตนเอง เรามอง กรณีศึกษาเป็นวิธีหรือกลยุทธ์การเก็บรวบรวมข้อมูล มากกว่ามองว่าเป็นวิธีวิจัย กรณีศึกษาเน้นที่ตัวปัจเจก บุคคลหรือนิสิตนักศึกษาที่เป็นจุดเน้นของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลก็คือกระบวนการแยก หรือจัดบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้เราเข้าใจในสิ่งนั้น ซึ่ง ในกระบวนการดังกล่าวจะมีการแยกข้อมูลที่เก็บ รวบรวมมาแล้วสร้างความหมายของข้อมูลขึ้น ความหมายที่สร้างขึ้นจะเป็นสิ่งที่สะท้อนว่านักวิจัยคิด ว่าตนเห็นอะไรจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาและผู้อ่าน คิดอย่างไรกับข้อมูลดังกล่าว การวิเคราะห์ข้อมูลใน

การวิจัยศึกษาตนเองจะใช้กระบวนการเดียวกันกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์จะเกี่ยวข้องกับการจัดข้อมูล การจำแนกข้อมูล การจัดกลุ่มข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลที่ออกมาเป็นแบบแผน แล้วหลังจากนั้นก็สังเคราะห์แบบแผนที่ได้ นักวิจัยอาจเริ่มต้นจากการเลือกข้อมูลจากแหล่งข้อมูลใดข้อมูลหนึ่งก็ได้ แล้วอ่านข้อความในข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาแล้วมองหาแนวคิดคำที่เกิดขึ้น แล้วสร้างรหัสให้กับข้อมูล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์หรือคำถามวิจัยและกรอบแนวคิดของผู้วิจัย นักวิจัยต้องหาประเด็น (theme) แล้วเชื่อมโยงประเด็นต่างๆ เข้าด้วยกันและจะได้ออกมาเป็นผลการวิจัย ในระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น นักวิจัยจะสามารถทราบได้ว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมนั้นสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด มีส่วนใดที่ขาดหายไป ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลจะเกิดขึ้นไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย ทั้งนี้จะช่วยให้ นักวิจัยสามารถเติมเต็มข้อมูลในส่วนที่ขาด หรือสามารถเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในกรณีที่พบว่าข้อมูลที่เก็บมาได้ยังไม่ตอบคำถามวิจัย การกระทำเช่นนี้เป็นลักษณะของกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพที่เรียกว่า iterative process ซึ่งสามารถย้อนกลับไปกลับมาได้

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยศึกษาตนเองแตกต่างจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพทั่วไปก็คือการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยศึกษาตนเองนั้นเน้นไปที่การปฏิบัติและตัวผู้วิจัยที่เป็นทั้งผู้ศึกษาและถูกศึกษาในเวลาเดียวกัน และความสัมพันธ์ของผู้ถูกศึกษากับบริบทหรือบุคคลในบริบทนั้น ในงานวิจัยศึกษาตนเองเราไม่ได้มีจุดมุ่งหมายให้ผลการวิจัยสามารถอ้างอิงไปยังบริบทอื่น ดังนั้นการวิเคราะห์ก็ควรวิเคราะห์ในบริบทที่เฉพาะเจาะจง สิ่งสำคัญของการวิเคราะห์อย่างหนึ่งก็คือแสดงความน่าเชื่อถือของการวิเคราะห์ข้อมูล ควรแสดงให้เห็นว่าผู้อ่านงานวิจัยเห็นว่ากระบวนการวิเคราะห์ทำอย่างไรบ้าง

ตัวอย่างการวิจัยศึกษาตนเอง

ดังที่กล่าวในข้างต้นว่าการวิจัยศึกษาตนเองเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ใหม่และมีนักวิจัยทางการศึกษาเริ่มให้ความสนใจมากขึ้นเป็นลำดับและมีการตีพิมพ์

งานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวมากขึ้นเรื่อยๆ ที่เห็นได้ชัดก็คือการตีพิมพ์ในวารสาร Studying Teacher Education: A Journal of Self-Study of Teacher Education Practices, Action in Teacher Education, Teaching and Change, Teaching Education, Teaching and Teaching Education และ Journal of Teacher Education เป็นต้น งานวิจัยเหล่านี้ยืนยันว่าการวิจัยศึกษาตนเองสามารถทำให้ผู้ทำวิจัยในฐานะ “ครูของครู” ได้พัฒนาตนเองและวิชาชีพขึ้น เช่น Choi (2011) ได้วิเคราะห์ประสบการณ์ของตนเองในการสอนรายวิชาการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน และใช้การวิจัยศึกษาตนเองเพื่อค้นหาว่าการสอนของเขาเป็นอย่างไร ทำให้ นิสิตนักศึกษาเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนมากขึ้นเพียงใด อะไรที่เป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจของนิสิตนักศึกษา เมื่อเขาได้การทำวิจัยศึกษาตนเองแล้วทำให้เขาเข้าใจความสำคัญของวัฒนธรรมของโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ความคิดของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอน และบริบทที่เกิดขึ้นในการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน และ Alderton (2008) ศึกษาว่าการวิจัยศึกษาตนเองจะช่วยเขาให้เข้าใจสถานการณ์ในบริบทของการปฏิบัติที่ซับซ้อนได้อย่างไร และเขาก็พบว่า การวิจัยศึกษาตนเองทำให้เขามีความตระหนักเกี่ยวกับตนเองมากขึ้น ทำให้เขามองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานของเขา

สำหรับกระบวนการวิจัยศึกษาตนเองนั้น ขอยกตัวอย่างการวิจัยของ Berry (2008) ซึ่งเป็น “ครูของครู” ที่ทำหน้าที่สอนนิสิตนักศึกษาครุวิทยาการ โดยเขาได้วิเคราะห์ประวัติการทำงานและการสอนของตนเองว่าเป็นอย่างไร และวิเคราะห์ตนเองว่าตนเองมีจุดเด่นจุดด้อยในส่วนใด จากนั้นเขาก็พบว่าจากการทำหน้าที่อาจารย์ผู้สอนนิสิตศึกษานั้นเขาเองยังกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษาอภิปรายและมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้ไม่เต็มที่นัก และในอดีตเขาเคยทำงานเป็นครูผู้สอนวิชาชีววิทยาในโรงเรียนและปัจจุบันย้ายเป็นอาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งเขาพบว่า เป็นสิ่งยากและท้าทายสำหรับเขา เขาจึงใช้เริ่มต้นด้วยการใช้การวิจัยศึกษาตนเองเพื่อศึกษาว่าสิ่งที่เขาต้องการอยากจะเป็นนั้นคืออะไร และขณะนี้ความเชื่อและการสอนของตนเองเป็นอย่างไร เขาเริ่มต้นจากการศึกษา

ประวัติการศึกษาของตนเองอีกครั้งเพื่อวิเคราะห์ความเชื่อของตนเองว่าตนเองมีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้และการสอนอย่างไร และสิ่งเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อบทบาทของการเป็น “ครูของครู” และความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้และการปฏิบัติการสอนชีววิทยาของตัวเองและนิสิตนักศึกษาอย่างไรบ้าง Berry เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ข้อมูลดังต่อไปนี้) การใช้ประวัติส่วนตัวในฐานะที่เป็นนักเรียนและเป็นครู 2) บันทึกวิธีทัศน์การสอนในรายวิชาวิธีสอนชีววิทยาในระยะเวลา 1 ปี 3) อนุทินที่บันทึกตลอดปี ซึ่งประกอบด้วยอนุทินส่วนตัวและอนุทินที่ใช้อย่างเป็นทางการ 4) บันทึกภาคสนามในระหว่างการสอนรายวิชาวิธีสอนชีววิทยา 5) คำตอบของนิสิตนักศึกษาครูในใบงานเกี่ยวกับความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของบุคคล 6) การสัมภาษณ์นิสิตจำนวน 8 คน จำนวน 2 ครั้ง 7) การสนทนากับเพื่อนร่วมงานในคณะศึกษาศาสตร์ 8) ข้อความในจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ของตัวเองกับนิสิตนักศึกษาในรายวิชาวิธีสอนชีววิทยา ซึ่งสนทนากันเกี่ยวกับการเรียนรู้และการสอนวิชาชีววิทยา

จากแหล่งข้อมูลทั้งหมด Berry เริ่มต้นวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. เริ่มต้นจากการมองข้อมูลว่าอะไรบ้างที่เป็นปัญหาสำหรับการปฏิบัติการสอนของเขา ซึ่งทำโดยบ่งชี้สถานการณ์ที่เป็นปัญหาที่ทำให้เขาสนใจหรือสงสัย แล้วทำให้เขาเกิดคำถามว่าเขาจะทำการอย่างไรกับปัญหาดังกล่าว ซึ่งการหาตัวบ่งชี้นี้จะศึกษาจากเหตุการณ์ที่อยู่ในแหล่งข้อมูลทั้งหมด

2. ค้นหาความแตกต่างระหว่างเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่เริ่มต้นสอนว่าต้องการให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้อะไรกับการสอนของเขา การวิเคราะห์นั้นเริ่มต้นจากการศึกษางานวิจัยของ “ครูของครู” คนอื่นกับการสอนของเขา แล้วเขาจับประเด็นว่าการสอนหรือประสบการณ์ของนักการศึกษาคนอื่นมีความเหมือนและแตกต่างจากการสอนของเขาอย่างไร ซึ่งเขาก็พบว่า “ครูของครู” มีสภาวะเครียด (tensions) เกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขาต้องการกับสิ่งที่เขาปฏิบัติแตกต่างกันไป ดังนั้น Berry จึงคิดว่าสภาวะความเครียดนี้น่าจะเป็นสิ่งที่ทำให้เขาสามารถอธิบายประสบการณ์การสอน

ของเขาได้ดี เขาจึงใช้สภาวะความเครียดเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล

3. เรานำตัวอย่างข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ มา แล้วลงรหัส โดยการลงรหัสนั้นจะขึ้นกับว่าประเภทหรือชนิดของสภาวะความเครียดที่ได้จากแหล่งข้อมูล

4. เมื่อลงรหัสแล้วของข้อมูลทุกข้อมูลแล้วจนข้อมูลรหัสและประเด็นตลกผลก็พบว่ามีความเครียดอยู่ทั้งหมด 6 ประเภท คือ ความปลอดภัยกับความท้าทาย การปฏิบัติกับความตั้งใจ การบอกและความเจริญเติบโต การวางแผนและความรับผิดชอบ การมองเห็นคุณค่าและการสร้างประสบการณ์ใหม่ และความเชื่อมั่นกับความไม่แน่นอน

5. ใช้ประเด็นเกี่ยวกับสภาวะความเครียดทั้ง 6 ประเภท ตรวจสอบกับสถานการณ์ต่างๆ ที่อยู่ในข้อมูลดิบทั้งหมดอีกครั้ง เพื่อความตรงของการตีความและสร้างความหมายของข้อมูล

จะทราบได้อย่างไรว่าการวิจัยศึกษาตนเองมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

ประเด็นของความน่าเชื่อถือของการวิจัยศึกษาตนเองเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงและอภิปรายกันอย่างมากในวงการการวิจัยทางการศึกษา ทั้งนี้เนื่องการวิจัยดังกล่าวถูกมองว่ามีความลำเอียงและอคติจากผู้ทำวิจัย เพราะเนื่องจากผู้ทำวิจัยและผู้ถูกวิจัยเป็นคนคนเดียวกัน จะแน่ใจอย่างไรว่าความรู้ที่ได้จากการสืบเสาะจากผู้วิจัยจะสะท้อนความเป็นจริงที่เป็นอยู่ได้ ดังนั้นคำถามที่ตามมาคือจะสามารถตรวจสอบความตรงและความเที่ยงของการวิจัยดังกล่าวนี้ได้อย่างไร สำหรับคุณภาพของการวิจัยศึกษาตนเอง จะใช้ตัวบ่งชี้เช่นเดียวกันกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น ความตรงภายใน (Internal validity) หรือ credibility ซึ่ง จะ ขึ้น อยู่ กับ ทัก ษะ และ ความสามารถของผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะว่าถือว่าผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ความตรงภายนอก (External Validity) คือ ความสามารถของผลการวิจัยหนึ่งในการอ้างอิงไปถึงงานวิจัยอื่น ในงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้คำว่า

Transferability หรือ Comparability แทน โดย Transferability จะมากขึ้นอยู่กับลักษณะของความเหมือนของบริบทของงานวิจัยที่กำลังศึกษากับบริบทของงานวิจัยอื่น โดยการที่ผู้วิจัยอธิบายบริบทและกระบวนการวิจัยให้ละเอียดมาก (thick description) จะเป็นการเพิ่ม transferability ของงานวิจัย เพราะจะทำให้ผู้วิจัยหรือผู้อ่านคนอื่นสามารถทราบได้ว่าบริบทของตนมีความใกล้เคียงหรือสอดคล้องกับงานวิจัยที่กำลังอ่านอยู่น้อยเพียงใด และงานวิจัยสามารถอ้างอิงไปถึงได้มากน้อยเพียงใด และตัวบ่งชี้สุดท้ายคือ ความเที่ยง (Reliability) หมายถึงความสามารถมากขึ้นในการทำซ้ำของผลงานวิจัย ในการวิจัยศึกษาตนเองนั้นเป็นไปได้ยากมากในกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่จะทำซ้ำให้อยู่ในภาวะเดียวกันและได้ผลการวิจัยเหมือนกัน เนื่องจากบริบททางสังคมที่ศึกษาเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นักการศึกษาจึงกำหนดคำว่า dependability หรือ consistency มาใช้แทนซึ่งหมายถึงความสอดคล้องกันระหว่างข้อมูลที่เก็บรวบรวมกับผลการวิจัยว่าสอดคล้องกันมากขึ้นเพียงใด ในการเพิ่มความสอดคล้องนี้ ผู้วิจัยต้องอธิบายและบรรยายทฤษฎีและสมมติฐานที่เป็นพื้นฐานของงานวิจัยที่ตนศึกษา อธิบายกระบวนการและขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลทำอย่างไรบ้าง อธิบายการจัดกลุ่มหรือการวิเคราะห์ข้อมูลทำอย่างไร และนอกจากนี้ควรมีบุคคลภายนอกหรือผู้เชี่ยวชาญในการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้วิจัยด้วย นักวิจัยทางการศึกษาหลายคน เช่น Feldman (2003) เสนอว่าสิ่งที่จะช่วยให้แสดงถึงคุณภาพของการวิจัยศึกษาตนเองนี้ได้ก็คือควรจะทำมากกว่าแค่การนำเสนอผลการวิจัยแต่ต้องแสดงให้เห็นว่านักวิจัยต้องแสดงให้เห็นว่าผลการวิจัยนั้นถูกสร้างขึ้นได้มาอย่างไร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. นักวิจัยทางการศึกษาหลายคน เช่น Feldman (2003) เสนอว่าสิ่งที่จะช่วยให้แสดงถึงคุณภาพของการวิจัยศึกษาตนเองนี้ได้ก็คือควรจะทำมากกว่าแค่การนำเสนอผลการวิจัยแต่ต้องแสดงให้เห็นว่านักวิจัยต้องแสดงให้เห็นว่าผลการวิจัยนั้นถูกสร้างขึ้นได้มาอย่างไร โดยมีรายละเอียดดังนี้ควรบรรยายว่านักวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไรโดย

ละเอียดและชัดเจน และแสดงให้เห็นชัดเจนว่าอะไรที่เป็นข้อมูลในงานวิจัย ซึ่งการบรรยายดังกล่าวอาจแสดงในหัวข้อวิธีวิจัยหรือภาคผนวกก็ได้

2. ควรบรรยายว่านักวิจัยสร้างความหมายจากข้อมูลอย่างไร เพราะในบางครั้งการนำเสนอผลการวิจัยที่เกิดขึ้นจากข้อมูลอาจไม่ชัด ดังนั้นในการเพิ่มความตรงของการนำเสนอผลการวิจัยนี้หากผู้อ่านได้มองเห็นว่ากระบวนการที่ผู้วิจัยตีความข้อมูลตีออกมาให้อยู่ในรูปแบบที่นำเสนอผลอย่างไร

3. ควรใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง หรือหลายวิธี เพราะเนื่องจากข้อมูลหนึ่งข้อมูลสามารถนำไปสู่การนำเสนอที่หลากหลาย ดังนั้นนักวิจัยก็ควรอธิบายว่าเหตุผลว่าทำไมจึงเลือกข้อมูลนั้น แต่ไม่เลือกอีกข้อมูล และการที่ข้อมูลหนึ่งช่วยสนับสนุนอีกข้อมูลหนึ่งก็จะช่วยเพิ่มความตรงให้กับการวิจัยด้วย

4. แสดงหลักฐานเกี่ยวกับคุณค่าของการเปลี่ยนแปลงในตัวของผู้วิจัยซึ่งอยู่ในฐานะของ “ครูของครู” ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า การวิจัยศึกษาตนเองเป็นกิจกรรมเชิงสังคม วัฒนธรรม และจรรยาบรรณ ซึ่งเกี่ยวข้องกับค่านิยมของคน ดังนั้นการนำเสนอการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัว “ครูของครู” ก็ควรนำเสนอหลักฐานที่เกี่ยวกับค่านิยมนั้นด้วย การนำเสนอหลักฐานดังกล่าวสามารถช่วยยืนยันความตรงของการวิจัยได้

การวิจัยในอดีตที่ผ่านมา เรามักจะยืนยันผลหรือความจริงที่เราพยายามสืบเสาะโดยการให้กลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมาก เพื่อให้เกิดความตรงหรือเกิดความน่าเชื่อถือมากขึ้น หรือไม่ก็ใช้ผู้เชี่ยวชาญ และการสังเกตหรือเก็บข้อมูลให้มากขึ้น หรือใช้วิธีการเชื่อมโยงกรอบแนวคิดทฤษฎีเพื่ออธิบายผลที่ได้จากการวิจัย อย่างไรก็ตาม ในกรณีของการวิจัยศึกษาตนเอง ที่ผู้สืบเสาะหรือผู้วิจัยเป็นผู้ที่ศึกษาความเข้าใจและการพัฒนาการปฏิบัติของตนเอง การแสดงความน่าเชื่อนี้จะขึ้นกับค่านิยมของผู้วิจัยนั้น ในความเป็นจริงแล้ว ผู้วิจัยย่อมรู้ว่าอะไรคือความจริงหรือเป็นสิ่งที่จริงที่เกิดขึ้น หรือบางครั้งผู้วิจัยอาจกำลังหลอกตัวเองอยู่ ซึ่งก็จะมีลักษณะคล้ายกับการ

วิจัยอื่นที่ต้องคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมของผู้วิจัย ทั้งนี้เพื่อให้ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือของการวิจัยมากที่สุด สำหรับการวิจัยศึกษาตนเองก็เช่นเดียวกัน ประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นที่สำคัญมาก เพราะการวิจัยศึกษาตนเองนั้น ผู้วิจัยศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวกับตนเองและรายงานเกี่ยวกับตนเองให้กับตนเองและสาธารณชน ซึ่งเราก็จะต้องมีความซื่อสัตย์และคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างมาก เพราะการหลอกลวงหรือใช้ข้อมูลที่ไม่จริงให้เผยแพร่ต่อสาธารณชนก็เสมือนผู้วิจัยกำลังหลอกลวงตัวเองอยู่

บทสรุป

การวิจัยศึกษาตนเอง หรือ Self-study research คือ กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่ผู้ปฏิบัติใช้ในการศึกษาช่องว่างระหว่างสิ่งที่ตนเองเป็นอยู่กับสิ่งที่ตนเองอยากเป็น โดยเน้นประเด็นความเชื่อ ทศนคติ บทบาท หน้าที่ และการปฏิบัติของตนเองในบริบทของการปฏิบัติของตนเอง เนื่องจากการวิจัยศึกษาตนเองมีผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัยเป็นคนเดียวกัน ดังนั้นความน่าเชื่อถือจึงเป็นประเด็นที่จะต้องให้ความสนใจและระมัดระวังอย่างมาก ที่สำคัญที่สุดคือผู้วิจัยต้องมีความซื่อสัตย์ต่อการวิจัยของตน การนำเสนอ

กระบวนการวิจัยและผลการวิจัยที่ชัดเจนและโปร่งใส และการมีเพื่อนกัลยาณมิตรช่วยตรวจสอบ กระบวนการวิจัยตลอดเวลา การวิจัยศึกษาตนเองเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ใหม่และถูกนำมาใช้ในการพัฒนาวิชาชีพครู โดยใช้เฉพาะ “ครูของครู” ในสถาบันการผลิต ที่สามารถช่วยให้ “ครูของครู” เกิดการพัฒนาการคิดไตร่ตรองอย่างพินิจพิจารณา ดังนั้นผู้เขียนจึงขอเสนอให้นักการศึกษาและ “ครูของครู” โดยเฉพาะอาจารย์ที่เป็นอาจารย์ใหม่เริ่มต้นการทำวิจัยการศึกษาตนเองเพื่อพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ซึ่งอาจทำได้ในรูปแบบของกลุ่มร่วมมือกันระหว่างอาจารย์ใหม่และอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ โดยให้อาจารย์ผู้มีประสบการณ์เป็นกัลยาณมิตร ช่วยสะท้อนและให้คำปรึกษาทั้งในด้านความคิดและการปฏิบัติของอาจารย์ใหม่ หากทำเช่นนี้แล้ว ผู้เขียนเชื่อว่าช่องว่างระหว่างสิ่งที่อาจารย์ใหม่เป็นอยู่กับสิ่งที่ต้องการอยากเป็นจะลดลง จะส่งผลต่อวงการศึกษาโดยเฉพาะการผลิตครูในสถาบันการผลิตครู และทำให้ “ครูของครู” ที่มีคุณภาพและพร้อมที่จะพัฒนานิสิตนักศึกษาครูต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- ชาติรี ฝ่ายคำตา. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการสืบเสาะหาความรู้. (2552). *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*. 11(1), 32-45.
- Alderton, J. (2008). Exploring self-study to improve my practice as a mathematics teacher educator. *Studying Teacher Education*, 4(2), 95 – 104.
- Berry, A. (2008). *Tensions in teaching about teaching: Understanding practice as a teacher educator*. Dordrecht: Springer.
- Choi, J. (2011). A self-study of the teaching of action research in a university context. *Studying Teacher Education*, 7(1), 35 – 49.
- Dinkelman, T. (2003). Self-study in teacher education: A means and ends tool for promoting reflective teaching. *Journal of Teacher Education*, 54(1), 6 – 18.
- Feldman, A. (2003). Validity and quality of self-study. *Educational Researcher*, 32(3), 26 – 28.

- Kosnik, C., Beck, C., Freese, A, & Samaras, A. (Eds). (2005). *Making a Difference in Teacher Education Through Self-Study*. Dordrecht, The Netherlands: Springer.
- LaBoskey, V. K. (2009). "Name it and claim it": The methodology of self-study as social justice teacher education. In D. Tidwell, M. Heston, & L. Fitzgerald (Eds.), *Research Methods for the Self-Study of Practice* (pp. 73 - 82). The Netherlands: Springer.
- Loughran, J. & Russell, T. (Eds.). (2002). *Improving Teacher Education Practices Through Self-study*. London: Routledge Falmer.
- Loughran, J. (2007). Researching teacher education practices: Responding to the challenges, demands, and expectations of self-study. *Journal of Teacher Education*, 58(1), 12 - 20.
- Loughran, J., Hamilton, M.L., LaBoskey, V. & Russell, T. (Eds.). (2004). *International handbook of teaching and teacher education practices*. (pp. 41 - 67). Dordrecht: Kluwer Academic Press.
- Pinnegar, S., & Hamilton, M. L. (2009). *Self-Study of Practice as a Genre of Qualitative Research: Theory, Methodology, and Practice*. The Netherlands: Springer.
- Samaras, A.P., & Freese, A.R. (2009). Looking back and looking forward: an historical overview of the Self-Study School. In: C. Lassonde, S. Galman & C. Kosnik, (Eds). *Self-Study Research Methodologies for Teacher Educators* (pp. 3-19). The Netherlands: Sense Publishers)
- Schön, D.A. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.
- Spiteri, D. (2010). Back to the Classroom: Lessons learnt by a teacher educator. *Studying Teacher Education*, 6(2), 131 - 141.
- Tidwell, D., Heston, M. & Fitzgerald, L. (Eds.). (2009). *Research Methods for the Self-Study of Practice*. The Netherlands: Springer.
- Zeichner, K. (2007). Accumulating knowledge across self-studies in teacher education. *Journal of Teacher Education*, 58(1), 36 - 46.